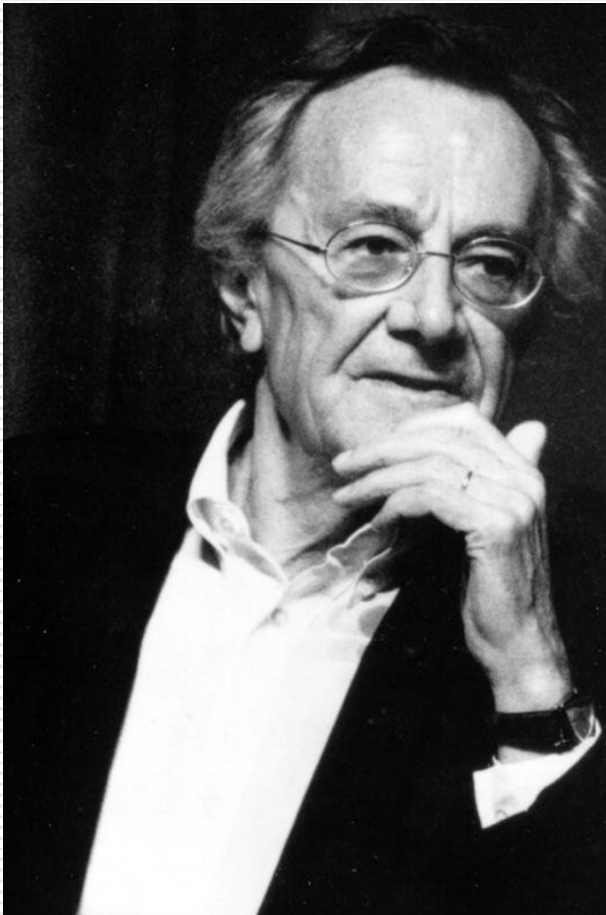

Filosofie, jazyk, skutečnost

JEAN-FRANÇOIS LYOTARD

LA CONDITION
POSTMODERNE

- Velké torie (metavyprávění) se již vyčerpaly
- Jejich místo zaujímají dílčí jazykové hry
  - Vlastní pravidla
  - Vlastní způsob analýzy
  - Neukončenost

→ Svoboda názoru

LES ÉDITIONS DE MINUIT

Filosofie, jazyk, sk

Konec vědeckých vyprávění

Konec univerzity

Zpochybnění objektivity

Pluralita názorů

Alan Sokal – o jedné aféře

- Social Text: *Transgressing the Boundaries : Towards a Transformative Hermeneutics of Quantum Gravity, 1996*

<http://www.phil.muni.cz/fil/studenti/soutez99/docekal.html>

V závěru s dalšími relevantními odkazy na literaturu

- Přenos vlastností objektu na výzkumníka a následné neadekvátní závěry
    - Je vyloučené, abych se s tímto člověkem vůbec bavil. Vždyť se jenom podívejte na některé položky ze seznamu jeho publikací: Pedofilní obrazy ve francouzské literatuře, Sex mladistvých jako literární inspirace, Příprava jehněčího stokrát jinak. To musí být úchyl.
  - Apodiktická prohlášení, bez logické souvztažnosti, závěry nevyplývají z premis
    - Je zcela evidentní, že model přírodních věd se osvědčil. Stejně tak jen ignorant by pochyboval o tom, že řada prvků tohoto modelu je velmi dobře aplikovatelná i na další obory lidské činnosti. Je pak naprosto jasné, že historie, byť se zdá být podložena jakkoli silnými fakty, je stále jenom interpretace, která se proměňuje v čase.
  - Citace autorit zcela odlišných kontextů, než ve kterých byly vyřčeny
    - Již J. D. Bernal upozorňuje na názor členů královské společnosti, že „věda se má zabývat přírodou a řemesly a že má být užitečná.“ (Bernal, J. D. Věda v dějinách, Praha 1960, sv. 1, s. 291.) Snahy humanitních oborů se pak v tomto světle jeví jako zcela liché.
-

- Nezdůvodněné zevšeobecnování výsledků výzkumů speciálních věd
    - Heisenberg ve svém principu upozorňuje, že „komplementární vlastnosti zkoumaného objektu není možné zjistit současně se stejnou mírou přesnosti“. Tato nemožnost dosažení přesné znalosti komplementarit platí i ve společnosti. Prostě není možné jednoznačně současně určit, nakolik byly finanční prostředky rozkradené, nebo prožrané. Co nebylo ukradeno, bylo prožráno.
  - Při použití metafor jsou zaměňovány jejich kontexty - metafory z fyziky (pěna, teorie strun, teorie relativity) jsou použity, jako by měly pouze význam, který jim přisuzuje běžný jazyk...
    - Kvantová mechanika běžně pracuje s takovými vlastnostmi částic, jako jsou šarm, barva a podivnost. Ano, svět kvantové mechaniky je opravdu podivný a pestrobarevný, neuděláte jistě chybu, když se jeho šarmem budete inspirovat i ve svých, zcela odlišných oborech.
-

- Neoprávněná aplikace vědeckých teorií z jednoho vědeckého oboru na jiný (geometrické modely neuróz u Lacana, spojování topologie s psychologií, psychoanalýza AIDS s topologií...).
- V moderní vědě zcela nekompromisně zvítězil atomismus. Svět podle moderní vědy je diskrétní, složený z elementárních částic, mezi kterými působí čtyři základní fyzikální interakce. A stejně jako fyzici usilují o nalezení teorie sjednocující tyto interakce, musí se i historici/psychologové/lingvisté/... snažit eliminovat svá četná vysvětlení a najít jedno univerzální.

(Všechny příklady jsou vymyšlené.)

Vědecký jazyk

- ❑ Volba univerza (soubor předmětů)
  - ❑ Intencionální báze (volba vlastností z předmětného univerza)
  - ❑ Syntaktická báze (volba jazykových prostředků a pravidel používání)
-

Z Carnapovy klasifikace vět

□ Kvazisyntaktické věty

- A) Věta předmětného jazyka
  - B) Věta metajazyka
  - C) Podvodné věty „tvářící se“ jako A, ale jsou B
-

Jazyk a metajazyk

□ Úroveň

- Ontická – předmětnost
- Epistemická – výpověď o předmětnosti

→ Rozlišení (faktu) objektivního světa a jeho popisu (interpretace)

(Zpochybnění objektivity – vše je jen text – pravda není – je jen názor – každý má nárok na názor – každý si plká, co chce)

Rozpoznání lžitextu — argumentace

- Věcné argumenty

- Konzistentnost

- Invariantnost

↔

- Argument z authority

- Slovní efekty a bonmoty

- Nadměrnost citací (neúčelnost)

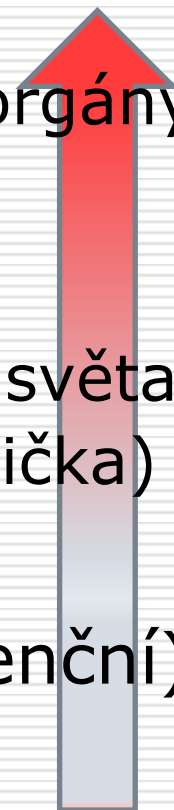
Rozpoznání lžitextu

— obrazové a jazykové prostředky

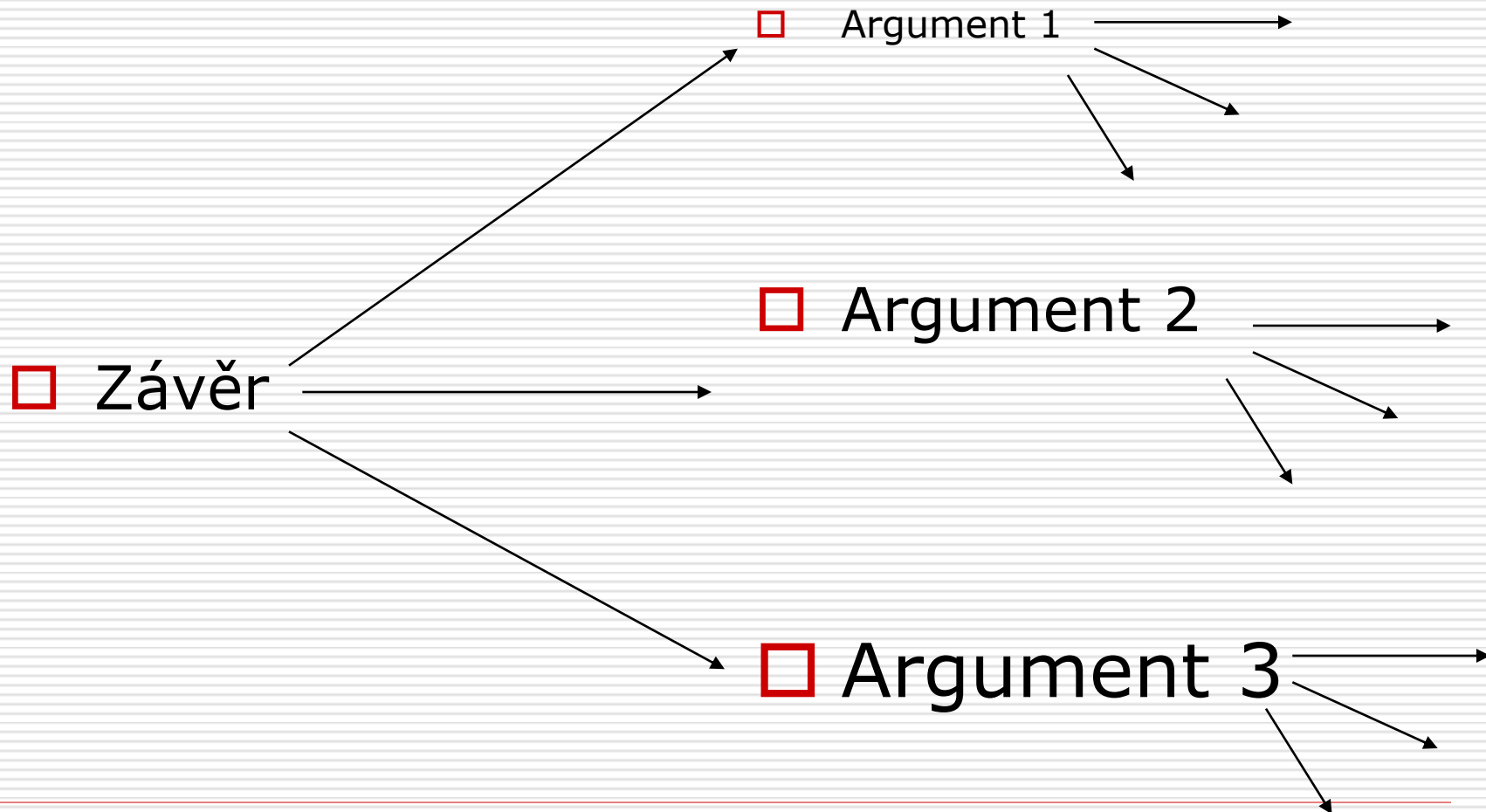
Metaforičnost jazyka

- Usazené metafory (nohy stolu, státní orgány, mateřská hvězda)
- Konvenční (okna do vesmíru, dveře do světa) a nekonvenční metafory (Humova vidlička)
- Vědecká metafora (oborová, nekonvenční)

Francouzská strategie

Vše, co je řečeno (napsáno) slouží účelu závěru

Německá strategie

- **Více témat** (ukázat vlastní šíři kompetencí)
- **Obecnost** (včetně vymezení negativních cest)
- **Komplexnost** (a to i rostoucí během tvorby)

Opouštění neproduktivních směrů

Anglická strategie

- Proč to píšete
- Jak (zdroje a metody)
- Výsledky
- Diskuse
- Potvrzené závěry
- Odkazy
- Resumé

Argumentace

- Složka technická
    - Elementární logika
    - Pravidla usuzování
    - Strukturovaná (-telná) výpověď
  - Složka kreativní
    - Dobrý nápad
    - Věcná správnost
    - Metodický postup
-

Technická složka argumentace

- Předpoklady 1, 2, n
  - Závěr
    - $n = 0 \rightarrow$ blábol nebo truismus
    - $n = 1 \rightarrow$ nebezpečí idem per idem
  - Postup argumentace
    - Vyplývání z premis (tvrzení nebo jeho negace, např. Galilei a vztah m a v padajícího tělesa)
    - Extrakce z premis (Pascalova sázka)
-

G. G.

G. G.

V

Pascalova sázka

	Bůh existuje	Bůh neexistuje
1. Věřím, že Bůh existuje		0
2. Nevěřím, že Bůh existuje		0

Paradigmata, principy usuzování, logické požadavky

- ❑ Paradigma nepřímé úměry (těhotenství, kopáči...
aditivní a intenzivní vlastnosti)
- ❑ Princip totožnosti (používání výrazů ve
fixované podobě $A=A$)
- ❑ Princip sporu $\rightarrow$ požadavek bezespornosti
($A \neq A'$)
- ❑ Princip vyloučeného třetího (A nebo A')
- ❑ Princip dostatečného důvodu
(metodologický požadavek)

Věcná složka argumentace

- Teorie $\leftrightarrow$ Fakt
  - Domněnka, nápad
  - Hypotéza (logická konzistence)
  - Teorie (explanace, predikce)
-

Vědecká teorie — fakta

□ Vědecký fakt

- Více pozorování
- Invariantnost faktu vůči logickým transformacím
- Mimo P nebo N

Vznik vědecké teorie

— 1. domněnka

- Seskupení faktů
  - Klasifikace, třídění, výběr
  - Generalizace
-

Vznik vědecké teorie

— 2. hypotéza

- Vysvětlení faktů
  - Logická konzistence
  - Explanace, deskripce, predikce
-

Vznik vědecké teorie

— 3. teorie

- Ověření
    - Logické
    - Empirické (ověření důsledků)
    - Obsahové
-

Interpretace teorie

- Naivně empiristická
  - Instrumentalistická
    - Přísná
      - Empirická
      - Sémantická
    - Přirozená
-

Funkce teorie

- Informativní
  - Systemizující
  - Prediktivní
  - Explanační
  - Pragmatická
-

Explanace (explikace)

- Kauzální
- Funkcionální
- Teleologická

Pseudoexplanace

- Vysvětlení kruhem
- Ad hoc ($\neq$ anticipace)

Predikce

- Extrapolace
    - Přímá
    - Korigovaná
  - Ekvifinalita
  - Simulace
-

Predikce

- Informativní
  - Manipulativní
    - Konstruktivní (sebenaplňující se)
    - Varovné (sebevylučující)
-

Predikce

- Deterministické systémy
  - Dynamické
  - Stochastické

Historický materialismus (K. Marx)

Dialektika „trajektorií“ (J.-P. Sartre)
